

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: The UN Commission on Human Rights

Baehr, P.R.

Citation

Baehr, P. R. (1989). Boekbespreking van: The UN Commission on Human Rights. *Acta Politica*, 24: 1989(2), 237-240. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3449773>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3449773>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Howard Tolley, die hoogleraar politicologie is aan de University of Cincinnati, geeft in zijn nieuwe boek een zeer uitvoerige beschrijving en analyse van het werk van de Commissie. Het boek is overwegend chronologisch ingedeeld en volgt de verrichtingen van de Commissie op de voet. Het is uitstekend gedocumenteerd, bevat een groot aantal tabellen en bijlagen met de teksten van de belangrijkste ECOSOC-resoluties, de samenstelling van de Commissie en een lijst met bronverwijzingen naar de door de Commissie gepubliceerde documenten. Door de grote aandacht voor detail laat het zich niet gemakkelijk lezen, maar het heeft grote waarde als naslagwerk, aangezien zo ongeveer alles wat er over de Commissie te weten is, erin is te vinden.

Gezien de aard van het onderwerp ligt het voor de hand dat politieke aspecten een belangrijke rol spelen in het werk van de Commissie. Niet ten onrechte ziet Tolley dan ook enige overeenkomst met de gang van zaken in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Dezelfde aandacht voor 'vaste nummers' als het Zuidafrikaanse Apartheidsbeleid en de houding van Israël tegenover de Palestijnen. Dezelfde soms ellenlange speeches, hetzelfde gebrek aan efficiency: 'Whatever the reason, many capable, busy individuals have become inured to intolerably protracted general debates and have not considered the possibility of proceeding directly to arguments for and against draft resolutions (p. 155-156). Merkwaardigerwijs probeert Tolley geen verklaring te geven voor dit verschijnsel. Misschien heeft het te maken met de behoefte van landen om zich – onder andere ten behoeve van het thuisfront – internationaal te manifesteren, met name ten aanzien van zaken die als 'veilig' en niet bedreigend voor de eigen positie worden gezien. Een andere verklaring is wellicht ook dat de tijd die in het openbare debat wordt besteed aan genoemde speeches, tegelijkertijd gebruikt wordt om achter de schermen compromisteksten van resoluties en uitspraken te ontwerpen.

Anders dan in de Algemene Vergadering is trouwens de veel sterkere rol van de westelijke landen. In de Commissie bezetten zij nog steeds 10 van de 43 zetels, hetgeen hun relatieve positie sterker maakt dan in de Algemene Vergadering. Hoewel onderkend moet worden dat ook notoire mensenrechten schendende regeringen deel hebben uitgemaakt van de Commissie, is het gezelschap misschien toch wat homogener dan in de Algemene Vergadering. Het respect voor de rechten van de mens – waaraan vrijwel alle regeringen lippendienst bewijzen – vormt een meer samenbindende factor dan de problematiek van meer algemene aard die in de Algemene Vergadering aan de orde komt.

Tolley toont zich nogal geïrriteerd over de door hem opgemerkte tekorten in de gevolgde procedure. Soms wel eens *al te geïrriteerd*. Zo laakt hij de Commissie voor de *unfaire procedure* die gevolgd werd in een onderzoek naar de gevolgen van de Apartheid: 'The thorough study initiated presumed the target's culpability and sought facts to verify that conclusion' (p. 65). Dat mag natuurlijk niet. Maar in zijn beoordeling van de wijze waarop de Commissie Zuid-Afrika heeft behandeld, lijkt Tolley weinig oog te hebben voor de politieke aspecten van de zaak en zich blind te staren op de procedurefouten. Daardoor doet zijn boek enigszins technisch-juridisch aan.

Nederland komt er – samen met de Scandinavische landen – over het algemeen goed af. Dat betreft onder andere de Nederlandse activiteiten ter erkenning van gewetensbezwaren tegen militaire dienst en bij de totstandkoming van de anti-martelingen Conventie. Het ontslag van Theo van Boven als directeur van het VN Mensenrechtencentrum in Genève door Secretaris-Generaal Perez de Cuellar komt op twee plaatsen aan de orde. Tolley is er betrekkelijk kort over: 'Van Boven attributed his own termination to a campaign launched by Argentina, but the Secretary-General is in theory free to make his own choice' (p. 159). Blijkbaar niet alleen in theorie, maar ook in de praktijk! Het zou wellicht interessant zijn geweest iets dieper op deze zaak in te gaan, te meer daar Van Boven altijd heeft volgehouden dat hij in zijn uitlatingen in het openbaar nooit verder is gegaan dan hetgeen reeds in uitspraken van de Commissie was neergelegd. Hoever mag een VN-ambtenaar gaan? Dat zou in dit verband een interessant thema van meer algemene aard zijn geweest.

Zeer lezenswaardig zijn de passages over de verhouding van de Commissie tot de Subcommissie voor de Voorkoming van Discriminatie en ter Bescherming van Minderheden. Deze laatste, uit 26 op individuele basis door de Commissie benoemde leden, heeft zich steeds in sterke mate onafhankelijk opgesteld. Binnen de haar door de Commissie gegunde marges opereert zij betrekkelijk zelfstandig en zij houdt zich al lang niet meer uitsluitend met de in haar naam vermelde onderwerpen bezig. Zij behandelt in feite vrijwel het gehele spectrum van de mensenrechten, ook al heeft de Commissie er nooit in toegestemd dat dit ook in de naam van de Subcommissie tot uiting zou komen. Nog zeer onlangs, in de zomer van 1988, veroordeelde de Subcommissie 'met in diplomatieke kringen ongebruikelijke directheid' (*NRC Handelsblad* 13 aug. 1988) de regering van Roemenië, omdat deze een Roemeense rapporteur had verhinderd naar Genève te reizen om aldaar verslag uit te brengen aan de Subcommissie over de relatie tussen mensenrechten en jongeren. Hoewel sommige van de 'onafhankelijke' leden van de Subcommissie zeer nauwe banden met hun regeringen plegen te onderhouden, stelt de Subcommissie zich in het algemeen toch onafhankelijker op dan de geheel uit regeringsvertegenwoordigers bestaande Commissie. Dat leidt nogal eens tot spanningen, die door Tolley uitstekend worden belicht.

Het heeft Tolley duidelijk veel moeite gekost tot een uiteindelijke beoordeling van het werk van de Commissie te komen. In het hoofdstuk getiteld 'Politics, Impact, and Future Prospects' wikt en weegt hij 33 bladzijden lang. Tegenover elk positief punt wordt een negatieve overweging geplaatst. Typerend is de laatste zin van het hoofdstuk: 'The first forty years of Commission practice confirms neither the faith of the true believer nor the cynical realism of skeptics who debate the future prospects for an effective international system' (p. 220). Zijn algemene conclusie ten aanzien van het werk van de Commissie is die van een 'uneven performance'.

Het boek van Tolley is een standaardwerk. Het is een 'must' voor diegenen die meer willen weten van de manier waarop de Commissie voor de Rechten van de Mens werkt. Voor de meer algemeen geïnteresseerde politicologen is het minder

van belang, aangezien het weinig aan theoretische of meer algemene overwegingen bevat. Vanuit dat gezichtspunt zou men het boek dan ook zelf kunnen karakteriseren als een 'oneven performance'.

P.R. Baehr

Henk Overbeek, **Global Capitalism and Britain's Decline**, Academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam 1988.

De machtswisseling in 1979 van Labour naar de Conservatieven aangevoerd door Margaret Thatcher vormt voor Henk Overbeek het aanknopingspunt voor een uitvoerige analyse van de Britse politieke ontwikkeling in verhouding tot de relatieve neergang van de economie van dit land. Hij schetst daarbij een totaalbeeld dat veel mensen vooruit zal helpen, al was het maar omdat een grote hoeveelheid materiaal op geordende wijze wordt gepresenteerd. Zonder gebreken is zijn werk evenwel niet.

Analytisch is het boek opgebouwd langs twee hoofdlijnen. Als eerste hoofdlijn fungeert het ook door andere Amsterdamse politicologen (Bode, Van der Pijl, Fennema) gebruikte begrip 'beheersconceptie van de burgerij'. Daarmee wordt verwezen naar globale politieke antwoorden op de vraag hoe de maatschappelijke tegenstellingen (tussen klassen, tussen fracties van de burgerij, internationale tegenstellingen) moeten worden beheerst.

Zoals zijn Amsterdamse collega's hangt Overbeek deze beheersconcepties op aan ideaaltypische, 'fundamentele' kapitaalfracties. Bij het geld- (of bank-) kapitaal ligt de nadruk op een zo vrij mogelijke circulatie van de geproduceerde waren en wil men bijgevolg zo weinig mogelijk belemmering van de handel. De beheersconceptie die daarmee samenhangt is dus liberaal. In de conceptie die met het productief (of industrieel) kapitaal verbonden is, wil men vooral de productie stimuleren en is men minder afkerig van marktregulerende of zelfs marktbeperkende maatregelen en meer bereid tot compromissen met de arbeidersklasse. Men kan de politieke articulatie daarvan (neo-)corporatistisch noemen. Na de Tweede Wereldoorlog ontstond een specifieke combinatie van beide concepties, die in de Angelsaksische literatuur dikwijls met de term 'corporate liberalism' wordt aangeduid. De materiële basis daarvan lag in wat sinds de opkomst van de 'Franse reguleringschool' het Fordistisch accumulatieregime wordt genoemd: de combinatie van massaproductie en -consumptie, versterkt door de toenemende internationalisatie van het productief kapitaal. Een benadering met behulp van dit begrippenkader is zeker veelbelovend, maar houdt gevaren in, waaraan ook Overbeek niet is ontsnapt. We komen daar dadelijk op terug.

Origineel aan Overbeeks benadering – dat is de tweede hoofdlijn – is dat hij probeert de aard en diepgang van de Britse politieke en economische crisis rond 1979 te verklaren door die te benaderen vanuit drie tijdsperspectieven: de 'longue du-

rée', de kenmerken van een bepaalde sociale formatie binnen het internationaal systeem sinds het ontstaan van het kapitalisme; de middellange termijn: de afwisseling van lange golven of accumulatieregimes; en de korte termijn van economische en politieke conjuncturen en specifieke gebeurtenissen.

De eerste van de genoemde tijdsperspectieven, de 'longue durée' krijgt jammer genoeg weinig ruimte. De stelling dat de Britse ziekte van de jaren zeventig haar oorsprong al twee eeuwen eerder vindt, verliest daardoor aan kracht. En waar Overbeek de Britse staat zwak noemt omdat de tegenstellingen tussen Engeland, Schotland en Wales nooit tot een echt nationale staat hebben geleid, kan met evenveel recht worden gesteld dat de Britse staat altijd met relatief weinig middelen zeer efficiënt heeft gefunctioneerd. Het Verenigd Koninkrijk was in de negentiende eeuw bij voorbeeld een historische uitzondering, omdat het de enige staat was die probeerde de principes van het economisch liberalisme in de praktijk te brengen door de functies en de uitgaven van de overheid te beperken. Niettemin slaagde die 'kleine' overheid erin de opkomende arbeidersbeweging te bedwingen en een reusachtig imperium uit te bouwen.

Het tweede tijdsperspectief is gestructureerd rond de stelling over het mislukt Fordisme. In navolging van Perry Anderson (die zelf teruggrijpt op Geoffrey Ingram en Arno Mayer) verdedigt Overbeek de stelling dat het industrieel kapitaal maar korte tijd sterk stond en al snel werd overvleugeld door het bankkapitaal, dat door de internationalisering van zijn werkgebied voor zijn rentabiliteit niet afhankelijk was van het binnenlands productief kapitaal. Voorwaarde voor de rentabiliteit van de banken was daarbij een strikt monetair beleid, waardoor het 'fordistisch' groeimodel, gebaseerd op de combinatie van massaproductie en -consumptie, in zijn ontplooiing werd geremd. Hierdoor werd een compromis tussen arbeid en kapitaal geblokkeerd, met als resultaat de blijvende heftigheid van de Britse klassenverhoudingen. De Britse industrie raakte er in de jaren zestig en zeventig ook sneller en dieper door in crisis dan het geval was in de rest van West-Europa. In feite is dit de hoofdstelling van Overbeek, die hij in een logisch, historisch verhaal probeert te onderbouwen en te nuanceren. Hij brengt daarbij veel interessant materiaal naar voren.

De drie tijdsperspectieven komen bij Overbeek samen in de 'winter of discontent' gedurende de eerste maanden van 1979, toen stakingen en politieke onrust het de, voorlopig laatste, Labour-regering moeilijk maakten. De directe aanleiding vormde een poging van die regering de loonstijging tot 5% te beperken. Grondoorzaak van de crisis was volgens Overbeek echter het nooit helemaal van de grond komen van het 'fordistisch' klassencompromis, waarvan hij Labour als de politieke uitdrukking bij uitstek ziet. Ten slotte was de 'winter of discontent' een uiting van de crisis van de archaische Britse arbeidsverhoudingen, in laatste instantie terug te voeren op de onvoltooide burgerlijke revolutie in dit land.

Zoals gezegd spelen in Overbeeks verklaring kapitaalfracties en de door hen ontwikkelde beheersconcepties een belangrijke rol. Hoe interessant deze benadering ook is, zoals hij die uitwerkt zitten er een aantal problematische kanten aan. Een eerste is dat hij niet veel ruimte ziet voor initiatieven van de overheid (selite).